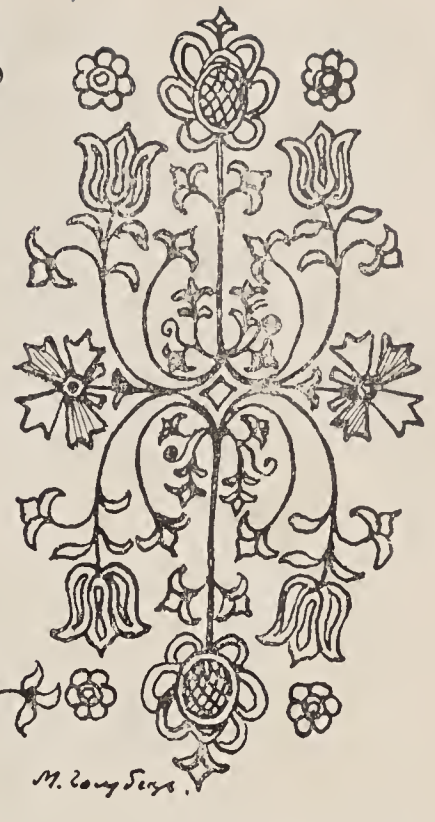

ПРАСВІТНИЙ ЛІСТОК

ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ У ВЕЦЛЯРІ.

Виходить кожної неділі.

Ціна одного примірника 2 фен.

Дрібних рукописів редакція авторам не звертає.

Ч. 38.

Вецляр, 24. грудня 1916. р.

Р. II.

Що може принести мир Україні?

Як знаєш, що чиниш,—
Закон є ти сам;
Не знаєш, що чиниш—
Закон є твій пан!

Іван Франко („Слова Христа“).

Яке значінне має світова війна для народів Європи, зокрема для України, оцінити нині ще зарано. Досі можемо потвердити тільки се, що сталося, що принесла війна до нині для нашої суспільности. Неволею викинула нас війна з рідного краю на тяжку науку життя серед чужого світа.

І серед того життя ми спізнали, що значить для народу своя школа, своя преса, своя організація розсипаних мас у одну велику силу. У неволі удалося нам завести свої школи, видавати своїх п'ять часописів, перевести організацію маси під національним і суспільним кличем і показати її вартість для життя народу. Така праця довела нас до великих здобутків.

Ми кинули в душу сплячої маси свідомість нашої окремішности серед народів Росії, ми дійшли до свідомости своїх інтересів класових, національних, суспільних, і приготувалися до нового життя. І тепер велика частина нашого люду верне у свій край з тим почуттям, що Українці є окрема нація від московської, що наші інтереси є суперечні інтересам московського правитель-

ства. Далі допевнилися ми, що мусим провадити борбу з капіталістами на нашій землі і що до боротьби за наші права треба нам своїх організацій в кождім полі, у кождім повіті, в кождім селі. У тяжкій школі життя ми становимося з розсипаної маси—свідомим себе народом, який знає, що чинить і може бути собі законом!

Та що буде далі? Що нам принесе мир по сій війні? Ми були у сій війні, не молотом, а ковадлом. Ми писали кровю історію не для себе, а для наших ворогів, ми були гарматним мясом у несвідомости своїй; чужі закони були нашими панамі, бо ми не знали, що чиним. Се є сумна правда. То чого ж ми й маєм право домагатися від сього миру? Він може нам принести волю, але чи се буде наша заслуга?—Ні! Се буде заслуга других народів, в яких інтереси буде наша воля, наше визволення, наша окрема держава.

Але се все може бути, може не бути, залежить від того, чи переможуть прихильні нашому визволенню держави і чи так далеко досягати буде їх сильна рука. Так отже нам по нашій заслужі може припасти різка доля.

Берім найгірший для нас випадок війни, що в тім мирі уся українська земля може опинитися під московським правлінням

без ніякого застереження автономії. Що ми тоді?

Ми тоді мусям опирати ся на собі, на своїх власних силах, добути з себе енергію до діла та до свідомости того, що чиним. Тоді ми станем собі законом, тоді будемо не ковадлом, а молотом, до гуку якого буде прислухати ся не тільки Росія, а й цілий світ, бо від того молота може залежати і мир і війна.

Мусямо підняти боротьбу на цілім фронті проти ворожого нам правительства.

Якими дорогами підемо? Які цілі поставимо до досягнення прав для свого народу? Ми пізнали у неволі про те, чого потребує нарід для розвою й скріплення своєї сили. Отже треба добивати ся своєї національної школи, свободи преси і волі українського слова, як також свободи зборів і організацій, щоб могли ми поради́ти ся вільно, як маємо перевести боротьбу суспільну й національну зі своїми ворогами. Як збудуем се в межах російської держави, то ми збудуем основи до існування усього нашого народу, як самостійної одиниці. Як би не скінчила ся війна, Росія не стане такою, якою була до війни. У тій новій Росії, чи вона буде поступова, чи реакційна, мусямо поставити нашу справу так, щоб наш голос не був послідній навіть серед найголоснішої революції. А тоді щойно він відібеть ся відгомном в Європі, яка за війну більш познайомила ся з тим, що таке Українці, і після буде цікавити ся нашим голосом і ділами для рішення великого питання про українську самостійну державу!

Треба все пам'ятати, що ми, Українці, стоїмо між Росією і Дарданелями і поки не буде задовольняючого рішення українського питання, доти не буде тривкого миру в Європі. Скорше, чи пізніше, а від Росії відколеть ся ще одна держава, а се—українська, бо того вимагає інтерес народів.

Так уявляєть ся блища, чи дальша наша будуччина, щоб нам мир не приїс, а ще про се—в слідуячому числі.

II.

Байдужі елементи.

Українському народові, в його боротьбі за свої права доводить ся здібувати ся з самими ріжнородними противниками. Більшість сих противників належить до чужих націй і їх противен-

ство нам цілком зрозуміле. Але деякі з них на лежать таки до нашої сімі. Сі останні се вже противники завдяки своїй байдужості і є продукт спільного життя України з Великоросами, так сказати, наслідок їх „висококультурної“ політики. Придивімо ся ближче, що уявляють собою сі противники з нашої землі.

Коли ми звернемо ся до самих себе і докладно оглянемо ся, то мусямо признати, що поміж нами є ще багато людей, які або зовсім байдуже ставлять ся до наших змагань, або уперто намагають ся як найдальше стати від всякої участі в роботі. Сі люди, або застрашені російським режимом, або боять ся згубити ту ласку, яку мають за те, що мовчки та покірливо терплять всі неправди і кривди над собою. Можна навести ще інші причини, які покалічили їх душі, зробили їх нечулими до всього того, що вважаєть ся зміслом існування кожної людини.

Їх ніщо не в силі зацікавити й вивести з тої заскоружлої темряви й байдужості.

Ні цікавий реферат, ні школа, ні грамота, ніщо не викликає у них оживлення й заінтересовання. Вони є той бурян, та хвороба, що зїдають нас вноутрі. Сі люди цілком забули, хто вони є, а свідомо й несвідомо простують шляхами наших неприхильників.

Але нам вони не страшні. Вони викликають у нас до себе жалість.

Скільки лихоліть не послала доля нашому народові, хто не намагав ся і не намагаєть ся відобрати нам право на національне існування ми все-ж живемо, все знаходимо в собі сили для відпертя ворожих замислів.

Не допоможуть нашим ворогам і їх—„золотого Тамерлана онучата голі“...

Як вони не сквернять багном нашу справу, як не огірчують ся за те, що їм бажаєть ся добра кличеть ся до кращої долі, ми все-ж віримо, що колісь сами запануємо в своїй хаті, що колісь і нам „усміхнеть ся доля“.

Лише тоді вже сям байдужим елементам не буде місця межі нас. Як під подихом весни зникають снігові кучугури так вони під подихом вільного життя уступлять ся перед новими дужими елементами.

І коли вони бажають, щобі пізніці нащадки не соромили ся, згадуючи їх, коли не бажають стати тим, що вічно нагадуватиме про часи національного горя, мусять „схаменутись“, мусять по людськи сповняти свої громадські обовязки й гідно виконувати заповіт Великого Поета—„чужому научатись“ і „свого не цуратись“.

Т. Драмка.

Зів'ялі квіти.

Зацвіли розкішні квіти
В дні чудової весни,
У садочку ціле літо
Красувалися вони,
Та підкралася люта осінь,
Буйні вітри подули,
І холодні впали роси,—
Квіти—наче й не цвіли:
Як один, усі зів'яли...
А холодная зима
До кінця їх доконала,
І нема вже їх, нема...

* * *

Так і ви, мої надії,
Мої квіти дорогії...
Чи я мав вас, чи не мав?...
Розцвіли ви та й зів'яли,
З мене лиш покепкували...
Ах, на що ж я вас кохав?!...

1914 року,
в день мобілізації.

К. Шумний.

З таборового життя.

Т-во „Січ“. У четвер, 13. грудня, відбули ся збори т-ва, на яких прийнято 13 нових членів, ухва-

лено запросити на деякий час до нашого табору-пана полковника Рапатської Січі тоді, як на те буде потреба. Утворено формально сотню Січі з тих січовиків, що є тепер. За патрона Сотні обрано Союз Визволення України. Крім того обрано Отаману Старшину: Осаула, Сотника, двох Хорунжих та Підхорунжого. Обрано також Четарів.

В суботу. 15. грудня відбули ся січові вправи в гімнастичній салі, в 10. б'льоці. Вправи робили та машерували під оркестру. Січовиків є тепер 106.
Січовик.

Віче. В суботу 16. грудня відбуло ся чергове віче зі звичайним денним порядком. Про світові події говорив т. Л. З його слів присутні довідали ся про деякі події на фронтах та в різних державах. На російсько-румунському фронті, коло міста Тернополя російські війська пробували проломити фронт, але то був тільки спосіб для одтягу німецьких, австрійських, болгарських і турецьких військ од наступу на Румунію.

На вільних внесеннях обговорювала ся справа з дарунками від червоного хреста. Однодушно було зазначено бажання, щоби таборовий роздавочний комітет мав всі права до розподілення дарунків.
Л. Л.

Театр. 17. грудня в Народному Домі відбув ся музично-артистичний вечір. В 1. одділі був поставлений водевіль „Бувальщина“ І. Бондаренка в 1. дії, котрий пройшов жваво, весело і гарно був закінчений танцями. Одно тільки зле, що дяк

Хто матір забуває, того Бог карає. *)

II.

Наприклад, підіть ви до Французів, там ви побачите Французів і панів, і мужиків, і говорять вони однією французською мовою—пани й мужики. У Німців—теж саме зауважите, у Поляків—теж саме, у Москалів—теж пани й мужики говорять однією мовою, московською мовою. Взагалі, нема на світі такого народу, де булаб мова для панів окрема, а для мужиків окрема. Всякий нарід має своїх панів і своїх мужиків, а проте мова для них одна. Ріжниця хіба в тім, що у панів, взагалі в інтелігентних людей, вона виходить якось ніби обробленою, так би сказати отшліфованою, а у мужиків простіще, а проте,—се мова одна.

Отже у нас на Україні інакше ся справа стоїть. У нас якось мов навмисне все не так, як у людей. У нас чомусь витворило ся дві мови—панська й мужицька.

Хто небудь з товаришів скаже: ну, та то, певно, пани викували, мовляв, отшліфовали, мову тай таким чином і відокремили від мови мужицької.

Так то воно так, скажемо, але чому ж то у

Москалів, або в яких інших народів так далеко не відокремилась вона. Як вище зазначено, в усіх народів є ріжниця між мовою літературною і мовою місцевою, якою говорить простий нарід, але ж немає у них такої великої ріжниці, як у нас між мовою українською й московською, яку ми звикли звати панською мовою. Тим більше, що ми ж маємо й свою українську літературну мову, яка так близько звязана з тією мовою, якою говорить наш простий нарід. Ні, тут щось цілком иншого, цілком инша причина сьому. Причина та, що в нас пани говорять чужою московською мовою,—бо так склали ся обставини, а простий нарід говорить своєю, українською мовою.

Та то лишень ті пани говорять московською мовою, котрі продали ся за чини, „за для лакомства нещасного,“ як то кажуть. Ті, про котрих Т. Шевченко каже: „За шмат гнилої ковбаси, у вас хоть матір попроси.“ Решта ж, котрі мають світліший розум, добру душу й щире серце, зрозуміли красу й вартість української мови і вернули ся до своєї Неньки-України і всю свою силу духову й фізичну привели в рух,

*) Див. ч. 37 „П. Л.“

дуже багато пив горілки, та й Панає дуже упив ся, бо довго не міг дати ладу свитці і шанці. Не страшно, як дяк і Панає справді стільки шють (бо то тільки для них зле), але як то артисти „пили“ стільки за них, щоб визвати більше сміху, то се вже забагато.

Друга частина вечера була вокально-музична, де приймали участь хор, струнна і духовна оркестра. Хор зразу показав, що він під приводом Т. Ш-на зуміє ще багато гарного дати слухачеві і, як не лічить деяких дрібничок, то треба сказати, що всі пісні виконані були дуже гарно і з почуттям, наприклад „Наш отаман Гамалія“ (муз. М. Лисенка) і без слів би виразно розказав про минуле козацьке життя.

Увертюра з опери „Каліф Багдат“ (струнна орх.) пройшла не дуже виразно (бо таки трудна річ) за те вальс „Шац“ Штрауса і марш „Вихід Гладіаторів“ пройшли виразніше і задовольнили слухачів; також задовольнила слухачів і духовна оркестра. В кінці хор з оркестрою виконали українські марші і гимн „Ще не вмерла Україна“.

Вечір пройшов дуже добре. Слухачів було повна саля. *Слухач.*

Генеральна Старшина. На засіданню в понеділок 18. грудня Генеральна Старшина переслухала й прийняла звіти таборових організацій за минулий тиждень, затвердила статут організації „Т-во українського мистецтва,“ що звала ся раніш Кустарнею, та залагодила звичайні біжучі справи.

На надзвичайному засіданню 19. грудня Гене-

ральна Старшина затвердила після деяких поправок статут нової організації „Самостійна Україна“, яка повстала з інституції мужів довіря, утвореної Генеральною Старшиною.

По за сям розглянули й затвердили бюджети таборових організацій на січень місяць.

Крім того розглядала ся ще справа перебрання в руки організацій таборової кантини, але конечно вирішення сїєї справи відложено до часу, як буде подано докладніші відомости про стан кантини. *С. Зубченко.*

Т-во „Воля“. 19. грудня т-во „Воля“ відбуло реферат на тему: Виборче право в Росії по закону 3. червня 1916. р. Тов. В-ий порівнюючі виборчі права поміщиків з правами селян і робітників, указав, що поміщики більшої руки мали на 230 чоловік одного депутата в думу, меншої руки—на 1000 чоловік одного, домодержавці, дрібна буржуазія (пани) на 15,600, селяни на 60,000, а робітникам найбільше обкороєні права, бо в них один депутат приходив ся на 125,000 чоловік.

Слухачи реферату були зворушені такою не правдою, яку російське правительство навмисне робить, щоб довше держати в темноті робочий люд. *В-лий.*

Т-во Старших ім. І. Мазени 20. грудня відбуло надзвичайні загальні збори. На зборах вибрано 3. кандидатів в мужі довіря, прийнято декілька нових членів до т-ва, а одного виключено. Крім того, обговорювались різні, дрібні, адміністраційні справи. *Шурик.*

в діяльність за для рідної справи. Ці послідні, розуміють ся, спокутували свої гріхи, коли вони повернули до свого народу, коли вони спізнали „чії сини, яких батьків діти.“ Вони почувують себе на своїм місці, вірними синами своєї Неньки-України і ніхто їм не сміє закинути, що вони—„безмозглиє.“ То люди, котрі зрозуміли самих себе, а зрозумівши—схаменули ся.

Але цілком пнакше справа стоїть з нами, низчими верствами—робітниками й селянством. Ми таки ще не встані знайти свою дорогу серед того страшного баламуцтва, котре запровадили нам вороги наші на нашу некористь, на наше безголовя. Нам все ще здаєть ся, що мова російська краща, бо нею говорять у нас пани наші і через те всіми силами бажаємо як найліпше навчити ся по московськи цвенькати, бо се є найлегчий спосіб показати ся перед другими, що ми щось подібне до панів, чи до освічених людей. А про те забуваємо, що чужою мовою не так то легко дійти до справжньої мудрости, що душу розвивати тільки й можна рідною мовою, живою, а не якою небудь казбною, з гори накинutoю, так як накинuli Москалі.

Отже для того, щоб нам увільнити ся від сього фальшивого погляду, виборсатись із сього ба-

ламуцтва, вийти на правдивий шлях, котрий повів би нас до кращої будучности, ми перше всего повинні тримати ся, як сліпий поводитаря, своєї рідної мови, котра й приведе нас до кращої долі. Передовсім ми повинні говорити поміж себе тільки по українськи, працювати над мовою, щоб як найкраще пізнати її, гордити ся мовою, шанувати її, бо се є наше Святая-Святих: вона нас виховує, вона нас до розуму доводить, вона нас оберігає... Хоч ми нею й гордуємо, хоч ми її забуваємо, але вона нас не забуває, вона піклуєть ся нами, вона нас таки зберігає. Бо якби вона нас не зберігала, то ми при нашій байдужости, давно б стратили своє національне „я.“ А так, хоч як ми бажаємо кимсь иншим бути, хоч як ми говоримо, що ми руські (Москалі), а мова, котра стежить за нами, пильнує нас, щоб ми не заблудили ся, ніби контролює нас, чи ми й справді руські і не дасть нам збрехати; вона зараз нам скаже—хто ми, вона говорить: „ні, ви не руські, ви Українці.“ А Москалі й кажуть: „та таки вони й справді не руські, бо говорять якось ніби то не по руські, не по нашому.“

Поки Москалі кажуть, що ми—„хахли безмозглиє,“ бо думають, що ми такі дурні, що й говорити не вмієм. Але з часом вони все таки зро-

Віче. На вічу від „Просвітної Грамади“ у середу 20. грудня першою точкою був реферат Ч-хи: „Як повинна виглядати церква на Україні“. Промовець, зробивши історичний огляд нашої української церкви, прийшов до висновку, що церква повинна бути захистом народньої душі.

Проф. Л-кий додав далі де-кілька історичних фактів, зазначивши, що церква на Україні мусить бути самостійною, національною. Т. Б-н підкреслив вагу церкви, як політичного чинника, вивчивши потребу широкої зміни (реформи) її.

При другій точці т. А-к прочитав листа, що пересланий через С. В. У. від української дівчорпн зі школи у Володимирі-Волинському. У листі була проставлена програма вечера 28. падолиста в честь Т. Г. Шевченка й повідомлення про се полонених Українців нашого табору. Після цього співали гуртом з орхестрою націон. пісні: „Ще не вмерла“, „Ой на горі та жінці жнуть“ і т. п. Віче виглядало більш-менш повним; народу було понад 400. Люде захопили ся співами і розійшли ся тоді, коли увесь час до повірки був вичерпаний.

В.

Т-во „Сільський Господар.“ В минулому тижні закінчила ся реорганізація т-ва.

До того членів у т-ві було 205, але багато їх виїхало на роботу, а інші по другим причинам не могли бувати на викладах і на зборах і через те дальші загальні збори стало неможливо скликати за відсутністю більшости членів. На цій підставі було ухвалено зробити реорганізацію т-ва, для чого були заряджені наново вписи, як старих,

так і нових членів. Такі вписи продовжували ся до 17. грудня, при чім тих членів, які до 17. не вписали ся наново, порішено було виключити з т-ва. Також рішено зробити через таборову часопись оповістку для тих членів, які є на робітничих командах, що коли вони й надалі бажають зістати ся членами т-ва, то повинні зголосити ся і внести членські датки. Вписують ся лишень ті, котрі згожують ся виконувати слідуєчі постанови: членом т-ва може бути лишень той, хто буде ходити на виклади, бути на всіх загальних зборах і семінарах, виконувати практичні роботи й мати за мету добробут т-ва.

Член т-ва, який їде на роботу, повинен перед одїздом прийти й заявити, що він хоче й надалі зістати ся членом, інакше він також буде виключений з т-ва.

Всіх членів вписало ся 158.

Дальший впис нових членів йде звичайним порядком.

Ч.

В І Й Н А.

(від 13. до 21. грудня 1916.)

Французько-англійський фронт.

Над Соммою раз у раз відбувають ся то слабші то сильніші бої артилерією. До того лучають ся перестріли під Реймс—але головну вагу положили Французи на Верден. Тут під загрозою некористного мира вони підняли офензиву 5. дівізіями і

зуміють, що ми є цілком окремий нарід, маємо цілком окрему мову, так як і Поляки, Серби, Чехи й інші славянські народи, що наша мова також має право на свою самостійність, як і мови інших народів. І кінець кінцем хочуть—не хочуть, а мусять признати нас за цілком окремий нарід, котрий має історичне право на свою самостійність. Лишень аби ми самі себе не забували, аби ми самі себе шанували.

—Але, як же се так? Що ж то за причина така, що на Україні дві мови повстало?—хтось запитає. Причин багацько було, але не будемо тут їх перелічувати, а лишень в коротеньких рисах подамо саме ту головну причину, в наслідок якої й повстало дві мови, а то—панська й мужицька.

Як нам відомо, в лиху годину Україна, після довгої боротьби з польським гнітом, прилучила ся до Москви. Що се шматочок дуже ласий, сього ніхто не стане заперечувати, і вже раз діставши такий ласий шматочок—нікому не охота випустити його з рук. Діставши, чи властиво не діставши, а лишень ввійшовши в спілку з нами, московське правительство, собі на користь, дуже шильнувало того, щоб ці два народи злилися в одно ціле, щоб наша українська нація розтопила ся й розплила ся в московській нації. Для того московське

правительство вжило всіляких хитрощів і різних лихих вчинків.

Перш усього воно старало ся позбавити нас наших провідників, наших панів, і для того стало підкуплювати їх: чинами, маєтками і Бог вість якими ласками осипало, аби вони зреклись свого народу, а рівночасно й своєї мови. Наші пани тоді стали помаленьку приймати московську мову, а далі стали цурати ся своїх звичаїв, а приймати чужі, щоб в той спосіб відокремити ся від народу, на котрій вони, поробившись російськими дворянами, стали дивитись, як на своїх підданих, як на рабів.

Які ж не хотіли приймати сього всього, тих московське правительство не поважало й не давало їм жадної державної служби, ніякої урядової посади, без чого пан уважав своє становище не нормальним, бо пан звик „начальникувати“.

Таким чином наші пани, взагалі наша шляхта залишила свою мову, прийняла московську і, в такий спосіб зросійщила ся. А ми, простий нарід, зістали ся позбавлені своїх керманців. А на томість ті колишні керманчі народні поробились його завзятими гнобителями.

Отже з таких причин і повстало на Україні дві мови: пани говорять по московськи, а нарід по

після французького звідомлення мали взяти до неволі понад 10.000 Німців в останнім тижні. Се не має впливу на військове положення, тільки на настрої військовий французького народу та союзників у відношенні до пропозиції миру.

Галицько-волинський фронт.

В Галичині зачали ся уперті російські наступи на лінію залізничі Тернопіль-Золочів під Августівкою, але без наслідку; так само невдачею закінчили ся наступи коло Луцька, без значіння для цілої війни.

Македонсько-болгарський фронт.

Більше значення мають тепер бої коло Монастиру. Супроти вагування Греції, яку обложило блокадою від моря почвірне порозуміння, тут мабуть буде рішати ся доля Балкану. Там ведуть ся час від часу завзяті бої в горах Черна—але се щойно вступ до рішальної розправи.

Семигородсько-румунський фронт.

Рішальний і в сім тижні був наступ німецьких військ з Волощини на утікаючих Румунів. Вони опустили лінію ріки Яломіта, далі лінію ріки Бузев, далі втікають на лінію Рімейкуль-Серет. Опорожнено міста Браїла й Галац. За той тиждень Німці взяли у неволю 18.150 солдатів. Росіяни подали ся з Добруджі під саме устя Дунаю і тут

готовлять ся до бою з наступаючим німецько-болгарським військом. Росія готує рішучу битву перед містом Рені, але Николай Николаевич висказав ся, редактори „Новостей“, що мабуть треба буде цофати ся над Прут, до Бесарабії.

М И Р.

ФРАНЦІЯ ПРО ПРЕДЛОЖЕННЯ МИРА.

Дня 14. грудня в парламенті говорив президент міністрів Бріан про німецьке пропозиція миру, що воно є спробою посіяти незгоду між союзниками і здеморалізувати зєднані народи. Для того застерігав перед затроєнням оніції. Тепер наступило скріплення у людях і муніції на всіх фронтах. Ніколи перше не мали Французи такого довіря і певности до своєї побіди. Соціалістичний посол Містріль жадав, щоби Франція подала до відома свої умови мира.

ФРАНЦУЗСЬКІ СОЦІАЛІСТИ ПРО МИР.

Засідання французьких соціалістів департаменту Сейн заявило ся проти мира 5020, за миром 5426 голосами. Перед святами має бути нарада партії, куди вибрано депутатів. Вони є сього погляду, що до миру може приступити почвірне порозуміння щойно тоді, як мирова нота подасть умови мира. За тим заявило 10.026 голосів проти 403.

українськи. Так само було й під—час польського панування, тоді польська мова вважала ся панською, так як тепер московська, а українська мужицькою.

Правительство російське, не перестає далі вести свою, як то кажуть, „обрусительну“ політику. Воно стараєть ся аби й нарід „зросійщити“, позбавити його своєї мови. І для того ужило всіляких насильств, одним із котрих заборонило наше друковане слово.

Але, як не можна спинити річки, або змусити її потікти догори, як не можна рослині рости догори корінням, так не можна позбавити якийсь нарід його мови, котру він природним способом утворив для себе.

—Не скуєш душі живої і слова живого...— так каже Тарас Шевченко.

І дійсно, не скуєш. Бо ми знаємо з практики, що се є річ неможлива. На се ми маємо найліпший доказ, а саме: більше, як двісті пятьдесят років московське правительство всіма силами старало ся поробити нас руськими (Москалями,) а проте те зробило тай ніколи не зробить, бо се річ, неможлива.

Тай само правительство, нарешті переконало ся, що не в силі спинити наш національний

рух, бо се є рух стихійний, значить природний, а не штучний—тай стало дещо нам попускати. От наприклад, маємо певні відомости, що на російській Україні уже повстала українська гімназія, а се не малий крок наперед для нашого національного розвитку. Се показує, що наша справа не стоїть на місці, а крок за кроком поступає наперед і чим далі, то скорше. Можна бути певним, що не за горами вже той час, коли засяє зоря нашої волі, нашої цілковитої незалежности.

А тому не потребуємо забувати нашу мову. Навпаки, ми мусимо плекати її, як найліпше пізнавати її, щоб повернувшись на Україну як найсвідомішими під цим зглядом, заняті становище справжніх громадян. Ми не повинні стидати ся нашої мови, а навпаки повинні нею гордити ся... Бо як вже зазначено, всі розумніщі, освічені люди зрозуміли, який дорогий скарб є мова, і повернули ся до неї.

Тому й ми вертаймо ся до рідної мови, до рідної пісні, до рідних звичаїв... Вертаймо ся, тай потішим на старість нашу страдницю Неньку Україну! Обітремо й осушимо її сльози!...

„І забудеть ся срамотня,
Давня година;
І оживе добра слава,
Слава України“!

М. Підгайний.

РОСІЯ ПРО МИРОВЕ ПРЕДЛОЖЕННЯ.

Перед повним засіданням думи 15. грудня н. ст. говорив проти мира міністер заграничних справ Покровський: „Німеччина предкладала вже окремі мир то одній, то другій стороні, тепер всім, щоби нас розбити. Але вона зайняла Бельгію, Сербію, Чорногору, частину Франції і Румунії—оголосила Польщу самостійною, щоби зеднати собі нове військо. В державах наших ворогів панує розпука, треба підняти настрій, а союзних ворогів розєднати. Та уся Росія буде стояти коло свого високодостойного володаря, що на початку війни сказав; „Скорше не буде мира, поки останній чужий салдат не опустить нашої землі.“ Німеччина пробує облудним предложем затаїти своє немиче поражєння.“ За тим голосом заявила ся дума одноголосно. Так само рішив „Правительственный совет“.

ДЕМОНСТРАЦІЇ В РОСІЇ ЗА МИРОМ.

Проти відкинення мирового предложення без застережень має бути в Росії все селянство і військо, що грозить бунтом. В петербурзьких фабриках мусіли козакі з поліцією перешкоджати великій демонстрації за миром. У многих каварнях і чайнях виступають люди на столи і кричать: „Розженіть думу, яка не хоче мира!“ На другий день перед Таврійською палатою, де дума мала раду в справі поживи, зібрала ся юрба народу, що не хотіла пустити послів, з криком: „Дайте нам мир і хліба! Геть підюдники війни! Дума запродала ся Англійцям!“ Тому що з засідань виключено лівіщих послів кричала юрба: „Нехай Чхеїдзе говорить! Нарід повинен мати слово!“ Крик трівав до 5. години. Поліція заховувала ся обоятно. Зауважено много тайних чиновників і агентів „охрани“, що мали вивірити настрій народу (або його проти Думи підбурити? Ред.)

АНГЛІЯ ПРО ПРЕДЛОЖЕННЯ МИРА.

Дня 19. грудня мав президент міністрів Льюїс Джордж бесіду пере дпарламентом в справі предложення Німеччиною мира: Чоловік, або гурт людей, що хотіли би продовження проливу крові, якої не може змити океан,—звалив би злочин на свою совість. Але коли не осягнено найвищої цілі, заключати мир—се була би тяжка в своїх наслідках трусливість. Ми ставимо умови: цілковиту відбудову, повну відплату і справдішні гарантії (запоруку). Без відплати мир неможливий. А німецька нота не запевня нас, що ми одержимо трівкий і повний хвали мир. Союзники виступили до війни, щоби Європу спасти перед пруським милітаризмом, який був неприємним нашим сусідам; він нарушував мир в Європі. Тому мусимо доповнити мобілізацію, постановити будову нових кораблів. А коли

увесь народ покаже тільки готовости, як армія—я пересвідчений о нашій кінцевій побіді.“ Отже й Англія відповіла відмовно на ноту Німеччини серед оплесків усього парламенту.

ІТАЛІЯ ПРО ПРЕДЛОЖЕННЯ МИРА.

Італійський парламент поки що мовчить. Група неутральних католиків, соціалісти і консерватисти стоять за миром. Сторонки війни жадають досліду умов мирових, але під умовою, що вони будуть відповідати головним бажанням почвірного порозуміння. Італія не має вугілля, боїть ся бунту населення, а з другої сторони вона зовсім зависима від Англії.

ПАПА ПРО ПРЕДЛОЖЕННЯ МИРА.

Папа рішив зі своєю радою, не виступати ані з посередництвом, ані на користь мира, бо не має виглядів на мир при теперішнім стані війни. Так само призидент Сполучених Держав.

БЕЛЬГІЯ ПРО ПРЕДЛОЖЕННЯ МИРА.

Бельгійське правительство заявило, що воно не підписало згоди на неможливість окремого мира і має вільну руку. Як предложать можливі умови, ми не скажемо: „Ні! Але ми не хочемо бути підданими Німеччині, але вольними. Як нам дадуть запоруку на се, ми не бачимо причини, чому нам далі ще нести жертву крові.“

Відповідь усіх держав наступить небагом на ноту Німеччини.

Вісти з Росії й зі світа.

ОФЕНЗИВА НА КІЇВ ЗІ ШВЕЦІЄЮ.

„Швайцарське інформаційне Бюро доносить зі Штокгольму, зі Швеції: У Петербурзі ходять страшні поговори про велике занепокоєнне Росії. На вість про военний стан у Одесі й Бесарабії затревожили ся круги перед офензивою Німців на Кіїв. Під гуком гармат над гробом Мазени в Галаці може підняти бунт Україна, а Швеція прилучить ся аж з сею офензивою до осередніх держав і наступить пімета за Карла XII та поневоленне України.

УТРАТИ ФЛЬОТИ ПОЧВІРНОГО ПОРОЗУМІННЯ.

З воєнної фльоти за весь час війни утратила Англія 123 кораблів, Франція 29, Росія 16, Японія 4 кораблі—разом 129 кораблів, містимости 744.000 тон.

РУМУНСЬКЕ МІНІСТЕРСТВО РОЗПУСКАЄТЬ СЯ.

Всі міністри в Румунії подали свою просьбу о димісію. Остав одинюкній Братіану. Правління нереносить ся до Петербурга, а король їде через Швецію до Англії. А втікачі, що втекли до Бесарабії, гинуть цілими купами по дорогах з морозу.

ДОБИЧА НІМЦІВ В РУМУНІЇ.

Німці здобули в Румунії 60% запасів поживи, а се: пшениці 2¹/₂ мільйона, жита 1 мільйон, ячменю 7³/₄ мільйонів, кукурузи 8¹/₂ мільйонів гектолітрів, разом 25 мільйонів. До неволі взяли до 10 грудня 145.000 полонених 422. полевих гармат, 23 тяжких 364 скорострілів 200.000 крісів (ружжа). У Букарешті захопили увесь арсенал, 146 льокомотивів, і 4.400 возів залізничних. Останні вісти доносять про втрати Румунії—280.000, між ними 7939 офіцерів.

УВАГА РОСІЙСЬКОЇ ДУМИ ПРОТИ ПРАВИТЕЛЬСТВА.

Більшістю ⁵/₆ частин голосів ухвалено в Думі: Тому що теперішня історична хвиля в Росії вимагає напруження всієї сили до рішучої перемоги і треба спільної праці обох законодавчих палат з правительством, ми жадаємо усунення всіх невідповідальних лиць із державної служби і спільного зложення правління спосібного до праці, що виробило би одноцільну програму, і мало би довіру краю, яке могло би працювати з законодавчими тілами, (думою й советом).

У Франції піднявся голос, що Трепов мав би уступити, а на його місце прийшов би Мілюков. На нього мав счинити ся заговор і є докази, що його хотіли згладити зі світа. Проти більшоку в Думі виступило 35 членів шляхти (дворян) під проводом Голіцина й заснували консервативну фракцію.

ДОМАГАННЄ ПОЛЯКІВ ДО НІМЦІВ,

Представники польських партій заявили Ген. Губернаторові Базелерови, що не приймуть розпорядку з 13. падолиста, що до Ради й Союму і жадають відповідних змін,—а дотого домагаються, щоби зараз був покликаний Король з католицької династії, прихильний до Поляків. Сканано зїзд „опіки“, у Варшаві і він знов поставив домаганне: прилучити до Польщі сувальську і седлецьку губернію. (У седлецькій губернії мешкають Белорусси і Українці). Поляки з Вільна домагають прилучення й Литви до Польщі. Шкода, що ще київські Поляки під Росією, а то б і вони домагали ся прилучення України до Польщі, а не питають, що народ литовський, чи український на се! Ой удавлять ся!

ЗМОРА ГОРОДУ ПЕРЕД СВІТОМ.

Ізза недостачі рук зменчила ся управа землі в Америці о 17.2% в Росії о 16.7%, в Канаді о 22.3% в Англії о 12.1%. Через неурожай поменчало збіжжя в Америці о 40.2% в Росії о 20.6% в Канаді о 57% в Індїях о 15.6% в Англії о 23.2%. Одинокі добрі жнива сего року мала Румунія. Дорожня зростає на всі продукти не тільки в

замкнених осередних державах, але і в Росії, як пишуть звідам: в Херзоні пара чобіт 30 р. на Поділї 60 р. мясо можна купити тільки (два три рази на місяць) 40 к. за фунт. Сало 1 рубель за фунт, сир 80 к. за фунт. Курка 2—3 рублі; цукру (сахару) зовсім не можна купити.

ПРАВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

Чернигівське уїздне земське зібрання ухвалило, як доносить „Київська Мисль“ поробити заходи в таких справах:

1). У справі заведення української мови в народних школах.

2). У справі допущення викладів українознавства в учительській семінарії й у учительських інститутах.

3). У справі допущення книжок в українській мові до народних бібліотек і читалень.

ЖЕРТВИ.

На волницькі школи.

Від т. т. роб. ком. Мінценберг: А. Ц-нко—50 фен., М. Б-рь.—50 ф., С. Г-віч—50 ф., М. Г-ко—20 ф., М. П-нко—20 ф., разом—1 мар. 90 фен.

На пам'ятник.

Від роб. ком. Мінценберг—4 марки 15 фен.

На т-во „Воля“

Від роб. ком. Аллендорф перед. т. П. голові т-ва 2 м. 55ф.

На редакцію „Просв. Листка“

Від т. Ч-ленка 95 фен.

Переписка Редакції.

Т. т. М. Б-р і С. Г-ч, роб. ком. Мінценберг. Ви внесені у список і будете повернуті до табору.

Тов. Ф. В-вк. ком. Аллендорф. Ваше прохання може бути залагоджено на місці, коли приїде до Вас із табору муж довіря. Гроші 1 мар від А. П-ка одержали і посилаєм йому часописі.

Список тих учнів, що будуть в таборі, вже закінчується, але прохання о повороті до табору, у школу, можна подавати до Генеральної Старшини з докладним, точним адресом і зазначенням свого бажання.

Тов. П. Д., ком. № 2521. Ви занесені до списку і будете повернуті до табору.

Тов. Українцеві. Грошей 2 мар. від Вас одержали. Календар на 17 рік вишлемо Вам, коли сами одержимо. Часописі посилаємо.

Шодяка.

Від інвалідів табору Вецляр.

Ми, інваліди табору Вецляр, одержали 15. сього грудня (через Редакцію „П. Л.“) 24 марки 75 фен., за що від щирого серця дякуємо нашим товаришам, що не забули нас у наших обставинах і від своєї праці уділили нам частину, як жертву. Щиро дякуємо, товариші! Дай Бог Вам, товариші, сили і здоров'я!

Інваліди табору Вецляр. IV бат., 10 бльок.

Оголошенє.

Управа т-ва „Сільський Господар“ просить усіх членів т-ва, які працюють на робітничих командах, відповісти, чи хочуть вони й надалі зіставати ся членами т-ва.

Всі ті, які не зголосять ся, будуть виключені з т-ва.

Членів, які не внесли членських датків за минулі місяці, Управа просить внести їх.

УПРАВА.